

hans godhed, hvorfor det forblir noget tvivlsomt, om *les esprits forts* ville have kunnet istemme hans halleluja.

Digtet ligner nok *Den yndigste rose* ved også som dennes strofe 7-8 at være en omvendelsespræken, sat på vers, til overbeviisning af fritænkere o. a. »forhærdede tidsel-gemytter« der til den frelstes irritation holder sig så ranke i stoltheds »forhærdede tanke«; men *Op all den ting* er modsat hin aldeles ikke i pietismens sødlige tone; den nævner karakteristisk nok slet ikke Jesu navn. Egentlig bundet den i den kristelig-rationalistiske optimismes betragtningsmåde ved sit forsøg på at gennemføre en art fysico-teleologisk gudsbevis.

Typisk nok er det alene gudens almagt-attribut der søges demonstreret: hans godheds-attribut lod sig da heller ikke godt gøre udfra det skabtes natur. Der er sørget for at haren skal leve i evig angst for ræven, og det er altid lidt tvivlsomt om nogen mætter de mange munde, og om fisken »slap fra Frost og Fange-Garn«, eller om det flittige redebyggeri ikke lønnes med skadens besøg. Der er virkelig dem der gør en sangfugl fortræd. Derfor er det lidt svært at eftervise, som Stub forsøger det i sin *Aria*, at »Guds Forsyn spores ved en hver især«.

Brorson har da også klogeligen primært nøjedes med at ville påvise gudens *magt*, ikke godheden. For den der apriorisk er overbevist om at intet i naturen kan være udviklet af sig selv, kunne Verdens mangfoldighed nok siges at vidne om en guddommelig almagt.

Men i 12. strofe, hvor beviset ligesom bider sig selv i halen, sluttes der alligevel med den konklusion, at dermed er gudens *viisdom*, *godhed* og kraft beviist. Hvilket turde være en tilsnigelse. Godheden i naturens skånselsløse tilværelseskamp er af gode grunde ligeså lidt som den viselige indretning blevet demonstreret, ja slet ikke nævnt.

Brorson, der siden som andre blev rystet ved *Lissabons ynkelige Undergang* (1756), har kun ved at springe theodicé-problemet over, kunnet bekræfte sig selv og andre i gudstroen. Hans samtidige, Holberg og Eilschov, var derimod klare over at menneskers og dyrs lidelser gjorde det vanlige gudsbevis noget problematisk; se herom min *Bayle's og Leibniz' Drøftelse af Theodicé-Problemet* (1966), der giver træk af denne debats avspejling i dansk litteratur.

Leif Nedergaard-Hansen.

ET OEHLENSCHLÄGER-FUND

Studiet af guldalderen er langt fra stagneret. Tvært imod synes den nyeste tid med forkærlighed at have viet det sine kræfter. Under disse bestræbelser er det opmuntrende, når der dukker ganske ukendte manuskripter frem. Således fandtes for nogle år siden en stor pakke breve, korrespondance mellem datidens digtere og Det kgl. Teater, gemt og glemt i en afsides krog. Hos byens bogantikvarer kommer med mellemrum ukendte aktstykker for lyset, og det tjener disse videnskabens trofaste støtter, deres kyndighed og hjælpsonhed, til ære, at sådanne ting havner i hænder, der er parate til at påskønne dem i kulturens interesse.

Hvad Oehlenschläger angår, skal vi nok helt tilbage til 1916 for at træffe på et »hidtil ukendt« hyldestdigt, skrevet til »Prinds Christian Frederiks og Prindsesse Caroline Amalias Bryllupsdag d. 22de Mai 1836.« Det udsendtes i 226 nummererede eksemplarer af Det akademiske Antikvariat (Th. Johansen), trykt hos Kr. Kongstad

i Hillerød. Det afveg ikke betydeligt fra digterens øvrige hyldestdigte til kongehuset, hvoraf han i tidens løb skrev langt over hundrede. Men da han som regel optog dem i sine trykte værker, var det alligevel bemærkelsesværdigt, at det kunne have unddraget sig hans opmærksomhed.

Godt halvtres år efter fremkomsten, d.v.s. i 1965, er det næste ukendte hædersdigt dukket op, denne gang af dybere interesse. Det drejer sig om intet mindre end Oehlenschlägers digterhilsen til hans gamle, et par år ældre, ven H. C. Ørsted på dennes 70 års fødselsdag lørdag d. 14. august 1847. Man vil straks bemærke, at det så at sige på dag og time er skrevet i 50året for digterens første møde med Ørsted-brødrene hos farverenken mad. Engelke Cathrine Møller, deres faster, boende i farvergården Vestergade 26, hos hvem »det aange Menneske« tog ophold, da han begyndte sin skuespillergerning ved Det kgl. Teater. Han havde således i 1847 dobbelt anledning til at påkalde sin Muse.

Venskabet med H. C. Ørsted blev langt og fasttømret. Ikke blot blev Oehlenschlägers søster Sophie gift med Ørsteds broder Anders Sandøe, men der var en åndelig konformitet mellem dem, som vel måtte bestå hårde prøver i ungdomsårene, men klarede alle livets senere skær. Ørsted var den unge digters kommissionær herhjemme under hans store udenlandsrejse og røgtede sit hverv med største pligt-troskab, som mentor, som »sagfører«, som fortaler o.s.v. Årene igennem glemte Oehlenschläger ikke at sige vennen tak i mangfoldige breve, men af digte til hans pris er der egentlig kun et til hans 60 års dag, mens svogeren langt oftere blev besunget.

Oehlenschläger var ved august måneds begyndelse 1847 vendt hjem fra sin triumfale rejse til Sverige, hvor konge, universitet og parnas havde hyldet ham, og blev i Goldschmidts »Corsaren« modtaget i hjemlandet med den krasse karikatur af hans møde med de svenske damer. Han gik straks i gang med sit store digt »Livet en Reisc«, den rektortale han skulle holde på kongens fødselsdag d. 18. september. Dernæst fik han tid til besøg hos konferensråd Koch i Hillerød og et andet på Bregentved, hvor grev Moltkes fødselsdag skulle fejres med et større poem. Men allerede forinden var vennen Ørsteds prominente 70 års fødselsdag oprundet, og naturligvis måtte den gamle, travle digter her mindre end noget sted svigte. Et livs-langt, aldrig falmet venskab blev da beseglet i følgende bekendelse:

End vandre vi paa Livets Vei,
Vi gamle Venner, ei saa tunge,
At vi forlades af den Unge,
Fordi vi mægte Gangen ei!
Og mangan Blomst paa grønne Sti
End plukke vi,
Og sætte den med Fryd i Barmen,
Der ikke tabte Ungdomsvarmen.
Og Blomsten er os dyrebar!
I Dandsen vi ei længer træde;
Men Faderen ei Sønnens Glæde
Misunder; han sin egen har!

Vel i det lystige Kompagnie,
Hvor overgiven Ungdom støier,
Ei Alderstegen sig fornøier,
I slig en Kreds ei passe vi.
Og Venskab, som i Ungdomsvaar
Let Rødder slaaer,
Strax, overalt, hvor Træet sattes, –
I Alderen kan ei erstattes.
Hvor Træet ikke længer staaer,
Blier ledigt Rum! En Yngling skaber
Sig let en Fryd, for den han taber; –
Og deri han os overgaaer!

Men, Venner! med fornøjet Behag
At elske meer det gamle Kiære,
Det Yngling kan af Ældre lære,
Det lærer han af os idag!
Vor Christian fylder syvti Aar –
Lidt graat hans Haar,
Forresten leed han ei Forandring
Paa denne skønne Verdensvandring.
Og hvo blandt os blev hiertekold?
Vi gamle Venner sidde glade
Paa Tante Møllers Vestergade,
Ved Torvet nu, som før ved Vold!

Hvad Christian er, det Verden veed,
Fra sydligt Hav til Nordens Skove!
Her vil ei Skiald, men Ven ham love
For ægte Broderkiærlighed.
Saa tag da hver Jert Glas i Haand
Med trofast Aand
Og med hverandre lystigt klinker
Mens venligt Christians Øie blinker.
Og under muntre Glædeslyd
Vor Bøn skal Vei til Himlen finde:
Med elskte Børn, med hulde Qvinde
Velsign ham, Gud! og løn hans Dyd!

Håndskriften er forbilledlig skøn til trods for, at digteren nærmede sig de 68. Ingen skælven er mærkbar.

Efter alt at dømme må denne fødselsdag, under hvilken digtet er blevet oplæst, være forløbet i stilhed i familiens skød. I den sparsomme Ørsted-litteratur omtales festen ikke. Den har for biografer stået i skygge af hans 50 års universitetsjubileum d. 7. nov. 1850. Heller ikke ses det, at nogen anden fremtrædende dansk digter har

celebreret festen. I »Berlingske politiske og Avertissements Tidende for Løverdagen d. 14. August 1847« fejres hædersmanden Hans Christian Ørsted med et anonymt digt, der ikke røber større skjaldeevne. »Fædrelandet«, »Kjøbenhavnsposten« og »Flyveposten« nævner slet ikke begivenheden.

At udfinde, i hvilken lejlighed i Vestergade nær Gl. Torv festen blev holdt, må overlades den mere topografisk kyndige. H. C. Ørsted boede på dette tidspunkt i Studiestræde 6, Anders Sandøe Gl. Torv 18, Oehlenschläger Ny Kongensgade 1. Men da den oehlenschlägerske familie tidligere i et halvt decennium havde haft tilhuse i Garvergaarden, Vestergade 10, kan den mulighed ikke helt afvises, at man havde lejet lokale her.

Hvorledes går det nu til, at et sådant digt af en berømt digter til hans berømte ven forbliver ukendt i 118 år? Digteren havde netop i affattelsesåret sluttet udgivelsen af sine samlede digte i 4 bind. Næste udgivelse fandt først sted efter hans død. Naturligvis havde han efter sædvane kunnet lade et enkelttryk fremstille, men han har, som han selv antyder, fundet indholdet for privat. Måske har han afleveret sin eneste renskrift, mens kladden er forkommet. Renskriften har da henligget i familien Ørsteds gemmer, hvorfra den først nu efter gentagen arv er sluppet løs og havnet i min besiddelse.

At digtet skulle kaste nyt lys over de to venners forhold, var ikke at vente. Alligevel må dets fremkomst hilses med glæde, da det udfylder en tom plads, der længe forekom gådefuld.

Povl Ingerslev-Jensen.

PUBLIKATIONER FRA UDVALGET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL LANDBEFOLKNINGENS HISTORIE

Ved et møde den 12. august 1952 nedsattes et udvalg, som fik det lange og noget besværlige navn: Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie. Det fik som overbygning et præsidium af repræsentanter for de videnskabelige institutioner, de politiske partier og landbrugets organisationer, mens selve udvalget blev karakteriseret som et arbejdsfællesskab, der kun skulle bestå af aktive medlemmer. Disse aktive var og er en kreds af overvejende yngre forskere: historikere, etnologer, filologer og retshistorikere. Udvalgets første formand og drivende kraft i starten var her – som i så mange andre store fællesforetagender – den dynamiske Johan Hvidtfeldt.

Som det fremgår af udvalgets navn har det til opgave at virke for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie. Fra første færd koncentrerede man sig om at få udgivet nogle udvalgte rækker af tingbøger fra 1600-årene, men mange andre ting stod på den tidligste ønskeseddel: indberetninger om landbrugets tilstand og bøndernes kår før, under og efter reformatiden i 1700-årene, Sjællands stifts landebog fra 1567, jordebøger fra 1600-årene, udvalgte eksempler på markbøger fra Christian V.s matrikel, landstingenes skøde- og pantebøger og de ældste landstingsdombøger. Hertil er gennem årene føjet endnu en lang række ønsker, hvoraf mange, som det vil fremgå af det følgende, allerede er blevet helt eller delvis opfyldt.

I statutterne fra 1952 var indføjet en »begravelsesparagraf«, som gik ud på, at